

Dariusz Borek

"Sacramentorum sanctitatis tutela" w aktualnie obowiązującym kanonicznym prawie karnym (Eucharystia)

Symposium 20/2(31), 41-72

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O. Dariusz Borek OCarm
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

SACRAMENTORUM SANCTITATIS TUTELA W AKTUALNIE OBOWIĄZUJĄCYM KANONICZNYM PRAWIE KARNYM (EUCHARYSTIA)

Wstęp

Chrystus ustanowił Kościół tutaj, na ziemi, jako wspólnotę duchową i zarazem widzialną. Z jednej strony jako wspólnota wiary, nadziei i miłosierdzia jest on sakramentem zbawienia, narzędziem, za pomocą którego królestwo niebieskie już realizuje się na ziemi. Z drugiej natomiast strony Kościół jest organizmem widzialnym i jako taki stanowi społeczność utworzoną z organów hierarchicznych; społeczność, która do realizacji swojej misji potrzebuje również środków ludzkich. Wynika z tego, że tak jak każda inna społeczność w świecie, także Kościół ma prawo wrodzone i własne do ustanawiania sankcji karnych w celu zagwarantowania realizacji swojej misji (KPK/1983, kan. 1311). Jak wiadomo, kluczową rolę w realizacji tejże misji spełniają sakramenty. Warto zatem zadać sobie pytanie, czy owa *potestas coactiva Ecclesiae* dotyczy także sakramentów, to znaczy czy w aktualnie obowiązującym kanonicznym prawie karnym mamy do czynienia z karną ochroną sakramentów.

Analizując część drugą księgi szóstej Kodeksu prawa kanonicznego, z łatwością można zauważyć, że brakuje w niej tytułu, który w całości byłby poświęcony wyłącznie ochronie sakramentów¹. Faktycznie, we wspomnianej części poszczególne przestępstwa zostały zgrupowane według następujących tytułów: przestępstwa przeciw religii i jedności Kościoła (KPK/1983, kan. 1364-1369); przestępstwa przeciw władzy kościelnej i wolności Kościoła (KPK/1983, kan. 1370-1377); przestępstwa związane z uzurpacją kościelnych zadań oraz ich wykonywania (KPK/1983, kan. 1378-1389); przestępstwa fałszu (KPK/1983, kan. 1390-1391); przestępstwa przeciw specjalnym obowiązkom (KPK/1983, kan. 1392-1396); przestępstwa przeciw życiu i wolności człowieka (KPK/1983, kan. 1397-1398); zasada ogólna (KPK/1983, kan. 1399). Brak oddzielnego tytułu poświęconego ochronie sakramentów nie oznacza jednak, że takiej ochrony kodeks nie przewiduje. Otóż analizując poszczególne przestępstwa zawarte w kan. 1364-1399, można zauważyć, że taka ochrona jest jednak przewidziana albo przez bezpośrednie odniesienie się do poszczególnych sakramentów, albo przez sformułowania, które obejmują swoim zakresem wszystkie sakramenty.

W niektórych przypadkach mamy zatem do czynienia z kanonami poświęconymi bezpośrednio ochronie konkretnych sakramentów, ich godności i ważności sprawowania. Takie odniesienie znajdujemy przede wszystkim do sakramentu chrztu. Chodzi mianowicie o przestępstwo polegające na oddaniu dzieci do chrztu w religii niekatolickiej (KPK/1983, kan. 1366). Podobnie rzecz ma się z sakramentem Eucharystii, którego ochrony dotyczą bezpośrednio aż trzy kanony. Mówią one o przestępstwie profanacji postaci konsekrowanych (KPK/1983, kan. 1367), usiłowania sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej (KPK/1983, kan. 1378 § 2, n. 1) oraz niezgodnego z prawem czerpania zysku z ofiar mszalnych (KPK/1983, kan. 1385). Także w przypadku sakramentu pokuty możemy wyliczyć kilka kanonów, w których znajdujemy wyraźną wprost ideę jego ochrony. Prawodawca mówi o rozgrze-

¹ W Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich wszystkie przestępstwa zostały zgrupowane w jednym rozdziale zatytułowanym *Kary za poszczególne przestępstwa*. Zob. KKKW/1990, kan. 1436-1467.

szeniu współnika z grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (KPK/1983, kan. 1378 § 1); usiłowaniu abszolucji sakramentalnej oraz słuchaniu spowiedzi pomimo zakazu (KPK/1983, kan. 1378 § 2, n. 2); solicytacji (KPK/1983, kan. 1387); bezpośredniej i pośredniej zdradzie tajemnicy spowiedzi (KPK/1983, kan. 1388) oraz fałszywym doniesieniu o solicytacji (KPK/1983, kan. 1390 § 1). Podobnie jak wcześniej wspomniane sakramenty, także sakrament kapłaństwa cieszy się bezpośrednią ochroną. Ma to miejsce w przypadkach następujących przestępstw: konsekracji biskupiej bez mandatu papieskiego (KPK/1983, kan. 1382); wyświęcenia cudzego podwładnego bez listów dymisoryjnych (KPK/1983, kan. 1383) oraz przymusu fizycznego względem papieża, biskupa i duchownego (KPK/1983, kan. 1370). Wydaje się, że do ochrony sakramentu małżeństwa mamy odniesienie także w przypadku przestępstwa usiłowania zawarcia małżeństwa przez duchownego lub zakonnika po ślubach wieczystych (KPK/1983, kan. 1394).

W Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku, w części zajmującej się poszczególnymi przestępstwami, nie znajdujemy natomiast bezpośredniego odniesienia do dwóch sakramentów, a mianowicie bierzmowania i namaszczenia chorych. Nie można jednakże z tego faktu wyciągać wniosku, że Kościół nie troszczy się o ochronę świętości wymienionych sakramentów lub że nie zdarzają się godzące w nie naruszenia. Ochrona wspomnianych sakramentów jest bowiem przewidziana w tych kanonach, których zakres obejmuje wszystkie sakramenty.

Otóż należy zauważyć, że ustawodawca kodeksowy przewiduje ochronę godności i świętości wszystkich sakramentów wtedy, kiedy mówi o winnych tzw. *vetita communicatio in sacris* (KPK/1983, kan. 1365); symulacji w udzielaniu sakramentów (KPK/1983, kan. 1379); symoniackim sprawowaniu/przyjmowaniu sakramentów (KPK/1983, kan. 1380) oraz niezgodnym z prawem sprawowaniu zadań kapłańskich i posług świętych (KPK/1983, kan. 1384). Karanie naruszeń dotyczących sakramentów jest możliwe ponadto na podstawie zasady ogólnej wyrażonej w kan. 1399, oczywiście po spełnieniu warunków, o których mowa we wspomnianym kanonie. We wszystkich wymienionych tu przypadkach może się zdarzyć, że naruszenie będzie dotyczyło każdego z sakramentów.

Już taka pobieżna analiza części szczególnej księgi szóstej kodeksu z 1983 roku pokazuje, że kwestia ochrony świętości sakramentów zajmuje jednak w kodeksie sporo miejsca. Na trzydzieści pięć kanonów aż w siedemnastu możemy odnaleźć troskę Kościoła o należyłą ochronę świętości sakramentów. Być może byłoby dobrze, gdyby w nowym systemie karnym Kościoła katolickiego pomyślano także o wyodrębnieniu oddzielnego tytułu poświęconego w całości właśnie ochronie świętości sakramentów.

Przytoczony postulat wydaje się tym bardziej uzasadniony, jeśli zwrócimy uwagę na to, że sprawa ochrony sakramentów nie straciła na aktualności od momentu promulgacji kodeksu z 1983 roku, wręcz przeciwnie – jest wciąż czymś niezmiernie ważnym i aktualnym. Świadczy o tym chociażby przywołany w tytule niniejszego artykułu List apostolski Jana Pawła II z 2001 roku *Sacramentorum sanctitatis tutela*². Dokument ten,

² Papież Jan Paweł II Listem apostolskim motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 30 kwietnia 2001 roku promulgował normy o najcięższych przestępstwach zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary. Takiej interwencji ze strony Kościoła, jak wyjaśniał papież, domagała się właśnie konieczność troski o ochronę świętości sakramentów, szczególnie zaś Eucharystii i pokuty, oraz konieczność troski o czystość obyczajów w tym, co się odnosi do zachowania szóstego przykazania Dekalogu. Kościół, kierując się duszpasterską troską, szczególnie mając na uwadze cel ostateczny wszelkiego prawa w Kościele, którym winno być *salus animarum*, niespełna dwadzieścia lat po promulgacji kodeksu interweniował zatem, aby zapobiec niebezpieczeństwom naruszeń w tak ważnej i delikatnej materii, jaką są sakramenty i obyczaje, oraz pociągnąć do odpowiedzialności karnej ewentualnych sprawców przestępstw. Por. JOANNES PAULUS II, Litterae apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur, *Sacramentorum sanctitatis tutela*, 30 aprilis 2001, AAS 93 (2001), s. 737-739. Kongregacja Nauki Wiary 18 maja 2001 roku wystosowała list skierowany do biskupów oraz innych ordynariuszy i hierarchów całego Kościoła katolickiego, w którym powiadamiała o nowych przestępstwach zarezerwowanych dla Kongregacji, jak również informowała o tym, jak wyżej wspomniani powinni się zachować w przypadku zaistnienia któregoś z wymienionych przestępstw. Zob. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchos inter esse habentes: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*, 18 maii 2001, AAS 93 (2001), s. 785-788. Zob. tłumaczenie polskie Listu Kongregacji Doktryny Wiary, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 68 (2001) nr 10, s. 415-417. Od tej pory w odniesieniu do Norm z 2001 roku będzie używane sformułowanie Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku.

wraz z jego nowelizacją z 2010 roku³, znany jest przede wszystkim jako omawiający przestępstwa *contra mores* popełnione przez duchownych z osobami małoletnimi poniżej osiemnastego roku życia. Warto jednak zauważyć, że *delictum contra mores* to zaledwie jedno z wielu przestępstw, jakie zostały zaliczone do kategorii *delicta graviora*, zastrzeżonych dla Kongregacji Nauki Wiary. W Normach z 2001 roku na początkowych osiem przestępstw zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary aż siedem dotyczyło sakramentów⁴. Natomiast na piętnaście przestępstw,

³ Po prawie dziesięciu latach od promulgacji Norm *De gravioribus delictis* z 2001 roku Kongregacja Nauki Wiary uznała za konieczne zmodyfikowanie tychże norm, biorąc pod uwagę potrzebę ich zintegrowania i zaktualizowania w celu uproszczenia procedur tak, aby stanowiły jeszcze skuteczniejszą odpowiedź na współczesne problemy. Zmodyfikowane normy dotyczące przestępstw zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary zostały przedstawione papieżowi Benedyktowi XVI, który 21 maja 2010 roku zatwierdził nowe normy, nakazując ich promulgowanie. W modyfikacjach z 2010 roku zostały uwzględnione zmiany jakie wprowadzono do Norm *De gravioribus delictis* w latach 2002 i 2003, zarówno w odniesieniu do norm substancjalnych, jak i do norm procesowych. Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* (21.05.2010), AAS 102 (2010), s. 419-434; CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Modificate le norme „de gravioribus delictis”: procedure più efficaci per contribuire alla chiarezza del diritto*, „L'Osservatore Romano” 16 luglio 2010, s. 1, 4-5, 8. Zob. także Z. SUCHECKI, *Le privazioni e le proibizioni nel Codice di Diritto Canonico del 1983*, Città del Vaticano 2010, s. 257-260; D. CITO, *La probità morale nel sacerdozio ministeriale (il m.p. „sacramentorum sanctitatis tutela”)*, „Fidelium Iura” 13 (2003), s. 128-133. Na temat wszystkich modyfikacji wprowadzonych w materii *delicta graviora* zob. M. STOKŁOSA, *Modyfikacje wprowadzone do tekstu Normae de gravioribus delictis*, „Prawo i Kościół” 3 (2011), s. 101-129. Od tej pory w odniesieniu do Norm z 2010 roku będzie się używać sformułowania Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku.

⁴ Przestępstwa przeciw sakramentom w Normach *De delictis reservatis* z 2001 roku to: profanacja postaci konsekrowanych; uśiłowanie/symulowanie liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej; koncelebranie Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich; konsekracja jednej postaci eucharystycznej bez drugiej w czasie eucharystycznej celebracji lub też konsekracja obydwu postaci, jednak poza Ofiarą eucharystyczną *in sacrilegum finem*; rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; *sollicitatio ad turpia*, jeżeli ma na celu grzech z samym spowiednikiem; bezpośrednia zdrada tajemnicy spowiedzi. W następnych latach do katalogu *delicta graviora* zostały włączone także: pośrednia zdrada tajemnicy spowiedzi (dodane do katalogu *delicta reservata*

jakie zarezerwowano dla Kongregacji Nauki Wiary w Normach z 2010 roku, aż dwanaście dotyczy sakramentów⁵. Tak więc według oceny ustawodawcy kościelnego zagadnienie konieczności karnej ochrony sakramentów nie straciło w niczym na aktualności, a wręcz przeciwnie. Nadal w ramach ochrony sakramentów niezbędne jest – jak się okazuje – wykonywanie kościelnej władzy karania na trzech płaszczyznach: ustanawiania kar, ich wymierzania/deklarowania oraz zwalniania z nich.

W niniejszym artykule analizie zostaną poddane jedynie te spośród przestępstw przeciw świętości Najświętszej Ofiary i sakramentu Eucharystii, które zostały zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary w Normach z 2010 roku.

Przestępstwa przeciw świętości Najświętszej Ofiary i sakramentu Eucharystii

Mając na uwadze ochronę świętości najświętszej Eucharystii, Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku rezerwują dla Kongregacji Nauki Wiary pięć przestępstw *contra sanctitatem augustissimi Eucharistiae Sacrificii et*

7 lutego 2003 roku. podczas audiencji udzielonej kard. Ratzingerowi) oraz nagrywanie i rozpowszechnianie za pośrednictwem środków społecznego przekazu tego, co jest mówione podczas spowiedzi czy to przez spowiednika, czy też przez penitenta (dodane do katalogu *delicta reservata* dopiero 7 lutego 2003 roku). Więcej na temat zmian wprowadzanych w Normach z 2001 roku zob. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Breve relazione circa le modifiche introdotte nelle Norme de gravioribus delictis riservate alla Congregazione per la Dottrina della Fede, 15 luglio 2010*, http://vatican.va/resources/index_it.htm (odczyt z dn. 1.12.2016 r.). Zob. także B. F. PIGHIN, *Diritto penale canonico*, Venezia 2008, s. 616-618; „Ius Ecclesiae” 16 (2004), s. 313-321; J. LLOBELL, *Il giusto processo penale nella Chiesa e gli interventi (recenti) della Santa Sede*, Archivio Giuridico vol. 96, fasc. 2-2012, s. 169-171; Ch. J. SCICLUNA, *Procedura e prassi presso la Congregazione per la Dottrina della Fede ai Delicta Graviora*, w: D. CITO (red.), *Processo penale e tutela dei diritti nell'ordinamento canonico*, Milano 2005, s. 282. Na temat wszystkich modyfikacji wprowadzonych w materii *delicta graviora* zob. M. STOKŁOSA, *Modyfikacje...*, dz. cyt., s. 101-129.

⁵ Por. Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3-5. Zob. D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach De delictis reservatis z 2010 roku*, „Prawo Kanoniczne” 55 (2012) nr 4, s. 111-158.

Sacramento, a mianowicie: profanację postaci konsekrowanych; usiłowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej; symulowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej; koncelebrowanie Ofiary eucharystycznej z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich, a także konsekrację *in sacrilegum finem* jednej postaci lub obydwu w czasie eucharystycznej celebracji lub też poza nią⁶. Cztery pierwsze spośród wyliczonych przestępstw są obwarowane sankcjami karnymi w KPK/1983 oraz w KKKW/1990. Wspomniane kodeksy nie zawierają natomiast analogicznej normy w odniesieniu do ostatniego z przestępstw. W porównaniu z Normami z 2001 roku w zakresie przestępstw przeciwko Eucharystii nastąpiły pewne zmiany zarówno co do liczby, jak i sposobu sformułowania niektórych przestępstw, ale nie są to zmiany o charakterze innowacyjnym⁷. Zmiany wprowadzone w Normach z 2010 roku polegają jedynie na lepszym, jak się wydaje bardziej precyzyjnym, określeniu niektórych z przestępstw. Faktycznie aktualne normy rozważają oddzielnie przestępstwo polegające na usiłowaniu sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej i oddzielnie symulowanie tejże czynności, podczas gdy Normy z 2001 roku ujmowały je razem. Kolejna zmiana dotyczy przestępstwa konsekracji postaci konsekrowanych *in sacrilegum finem*. Aktualne sformułowanie *consecratione in sacrilegum finem unius materiae vel utriusque in eucharistica celebratione, aut extra eam*, wydaje się bardziej precyzyjne, przez co unika się trudności interpretacyjnych, jakie mogły powstawać w związku z wykładnią analogicznego sformułowania w Normach z 2001 roku⁸.

W materii karania za przestępstwa przeciwko świętości najczystszej Ofiary i sakramentu Eucharystii zachowują moc dyspozycje zawarte w kanonach zajmujących się poszczególnymi przestępstwami. W odniesieniu natomiast do przestępstwa polegającego na konsekracji *in sacrilegum finem* jednej postaci lub obydwu w czasie eucharystycznej

⁶ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3.

⁷ Por. V. DE PAOLIS, *Norme de gravioribus delictis riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, „Periodica” 91 (2002), s. 300-304.

⁸ Por. D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 114-134.

celebracji lub też poza nią Normy z 2010 roku przewidują obowiązkowy wymiar kar *ferendae sententiae* zarówno w postaci nieokreślonej do wymierzenia według ciężkości przestępstwa, jak i w formie kary określonej w postaci dymisji lub depozycji⁹.

Profanacja postaci konsekrowanych

Pierwsze spośród przestępstw dotyczących Eucharystii, które zostały zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary w Normach *De delictis reservatis* z 2010 roku, to przestępstwo profanacji postaci konsekrowanych polegające na zabieraniu (*abductio*), przechowywaniu (*retentio*) oraz porzucaniu (*abiectio*) postaci konsekrowanych¹⁰. Analogiczną dyspozycję w tej materii zawierają zarówno Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku¹¹ oraz Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku¹², jak i Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku¹³.

Zabiera postaci konsekrowane ten, kto wyjmuje je z miejsca, gdzie normalnie się znajdują lub są przechowywane, i zanosz je do innego miejsca, nieprzystosowanego do tego celu, chociażby to miejsce nie było brudne lub niewłaściwe. Takiemu działaniu, aby mogło zostać uznane za przestępstwo, musi jednak towarzyszyć specyficzny cel. Normy *De delictis*

⁹ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3: „§ 2 *Qui hoc delictum patnaverit, pro gravitate criminis puniatur, non exclusa dimissione vel depozitione*”.

¹⁰ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3: „§ 1, n. 1^a *abductio vel retentio in sacrilegum finem, aut abiectio consecratarum specierum, de quibus in can. 1367 Codicis Iuris Canonici et in can. 1442 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium*”. Por. C. DEZZUTO, *Delicta reservata contro la fede e contro i sacramenti*, w: *Quaderni di Ius Missionale* 3, a cura di Andrea D’Auria – Claudio Papale, *I delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, Roma 2014, s. 52-53; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 115-120.

¹¹ KPK/1983, kan. 1367.

¹² KKKW/1990, kan. 1442.

¹³ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 786. Zob. G. NÚÑEZ, *La competencia penal de la Congregación para la Doctrina de la Fe. Comentario al m.p. Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, „Ius Canonicum” 53 (2003), s. 371-372; D. BOREK, *Ordynariusz a <Delicta Graviora> zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary*, „Prawo Kanoniczne” 47 (2004) nr 3-4, s. 100-105.

reservatis wyraźnie postanawiają, że owa *abductio* musi być dokonana *in sacrilegum finem*. Istota omawianej formy przestępstwa polega zatem nie tyle na wyniesieniu postaci konsekrowanych z miejsca, w którym zgodnie z prawem są przechowywane, ile właśnie na zamiarze znieważenia tychże postaci¹⁴. Cel jest świętokradczy, kiedy postaci konsekrowane są przeznaczone do tego, aby być przedmiotem aktów bezwstydných i bezbożnych, do celebracji czarnych mszy, rytów satanistycznych lub masońskich, magii, wróżbiarstwa lub innego rodzaju zabobonów¹⁵. Cel świętokradczy należy domniemywać wtedy, kiedy osoba po otrzymaniu postaci konsekrowanych, symulując na przykład chęć przyjęcia Komunii Świętej, wyciąga Hostię z ust i ją zachowuje, a następnie rzuca na śmietnisko lub na inne miejsce brudne, nieczyste, na ziemię albo też wrzuca do ognia lub wody¹⁶. Nie popełnia natomiast przestępstwa ten, kto po przyjęciu Komunii Świętej w dobrej intencji wyciąga z ust Hostię i z pobożności zachowuje ją w książeczce do nabożeństwa. Ktoś taki popełnia grzech ciężki, takie działanie jest bowiem wyraźnie zabronione przez prawo¹⁷. Z pewnością nie popełnia również przestępstwa świecki, który zabiera postaci konsekrowane, aby nie zostały spalone w pożarze albo nie uległy profanacji, ponieważ nie ma w takim działaniu celu świętokradczego, a wręcz przeciwnie – jest to czyn godny pochwały. Tym bardziej brakuje jakiegokolwiek czynu świętokradczego w przypadku kapłana, diakona lub jakiejś innej osoby upoważnionej do udzielania Komunii, a dla kapłana i diakona wymienione czynności są wręcz obowiązkiem¹⁸.

W tym miejscu należy przypomnieć, że Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów instrukcją z 25 marca 2004 roku przypominała o nakazie przechowywania Najświętszego Sakramentu w tabernakulum z zachowaniem wszystkich przepisów ksiąg liturgicznych i norm prawa ze względu na konieczność uniknięcia niebezpieczeństwa profa-

¹⁴ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Warszawa 2003, s. 50.

¹⁵ Por. D. CITO, *Delicta graviora contro la fede e sacramenti*, w: *Questioni attuali di diritto penale canonico*, „Studi Giuridici” 96, Città del Vaticano 2012, s. 40.

¹⁶ A. CALABRESE, *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996, s. 272-273.

¹⁷ KPK/1983, kan. 935.

¹⁸ Por. R. BOTTA, *La norma penale nel diritto della Chiesa*, Bologna 2001, s. 178-179.

nacji. W związku z tym zabrania się przechowywania Najświętszego Sakramentu w miejscu zagrożonym profanacją¹⁹. Możemy powiedzieć, że przechowuje postacie konsekrowane w miejscu zagrożonym profanacją ten, kto przetrzymuje je przy sobie, na przykład w kieszeni, w torebce lub w domu albo w innym miejscu. Należy jednak zaznaczyć, że do zaistnienia omawianej formy przestępstwa konieczne jest, aby przechowywanie postaci konsekrowanych było dokonywane w celach świętokradczych. Normy *De delictis reservatis* także w tym przypadku wyraźnie wymagają, aby owa *retentio* była dokonywana *in sacrilegum finem*. Nie każde więc przechowywanie postaci konsekrowanych poza miejscem do tego przeznaczonym będzie stanowiło przestępstwo profanacji postaci konsekrowanych. Na przykład kapłan, który nosi ze sobą bursę z postaciami konsekrowanymi, również idąc ulicą lub znajdując się w autobusie albo po prostu w podróży, aby być zawsze gotowym do udzielenia Wiatyku w razie konieczności, z pewnością nie przetrzymuje postaci konsekrowanych w celach świętokradczych, a zatem nie popełnia przestępstwa, chociaż takie postępowanie w przypadkach duszpasterskich, które nie są pilne, jest zabronione przez KPK/1983 w kan. 935. Podobnie nie popełnia przestępstwa osoba, która przechowuje postacie konsekrowane w swoim mieszkaniu, kierując się źle pojętą pobożnością²⁰.

Przestępstwo przechowywania postaci konsekrowanych wiąże się ściśle z omówionym wcześniej przestępstwem zabrania tychże postaci. Otóż sprawcą zaboru i przechowywania postaci konsekrowanych może być jedna i ta sama osoba, jak chociażby ten, kto zabrał postacie konsekrowane, np. przyjmując Komunię Świętą, ale jej nie spożywając, i przechowuje ją *in sacrilegum finem*. W tym miejscu pojawia się pytanie, czy osoba, która zabrała postacie konsekrowane i jednocześnie je przetrzymuje w celu świętokradczym, popełnia dwa przestępstwa czy też tylko jedno. Prawdopodobnie ten, kto zabiera i przechowuje postacie konsekrowane, popełnia jedno przestępstwo, ponieważ obie czynności mogą być uwa-

¹⁹ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCIPLINY SAKRAMENTÓW, Instrukcja *O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii*, n. 130-131, Kraków 2004, s. 71-72.

²⁰ Por. A. CALABRESE, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 273.

żane za jedną, w zabieraniu Eucharystii mieści się bowiem jej przetrzymywanie, chociaż przechowywanie może oczywiście trwać dłuższy czas. Jak zauważa J. Syryjczyk, intencją prawodawcy jest tutaj podkreślenie karalności różnych podmiotów przestępstwa, bo faktycznie kto inny może zabrać postaci konsekrowane, a kto inny je przetrzymywać²¹. W praktyce można przyjąć, że w przypadku zabierania i przechowywania postaci konsekrowanych przez jedną i tę samą osobę należy mówić raczej o jednym przestępstwie, chociaż o większym ciężarze²².

Ostatnia z form profanacji postaci konsekrowanych to ich porzucanie. Porzucanie (łac. *abictio* od *abicerere* – porzucać), o którym mowa, powinno być rozumiane w bardzo szerokim znaczeniu. Zgodnie bowiem z intencją Papieskiej Rady ds. Interpretacji Tekstów Ustaw używane tutaj słowo *abicit* oznacza „*quamlibet actionem Sacras Species voluntarie et graviter despicientem*”, a więc jakiegokolwiek dobrowolnie i dokonane z wielką pogardą działanie wobec postaci konsekrowanych²³. Przez porzucanie postaci konsekrowanych należy zatem rozumieć ich rzucanie lub rozrzucanie po ziemi, wrzucanie do ognia, na wysypisko śmieci, do latryny lub innego brudnego miejsca z powodu pogardy, braku szacunku, ze złośliwości, z powodu nienawiści do Boga oraz z jakiegokolwiek innego. Będzie nim też deptanie tychże postaci, wypluwanie z ust po otrzymaniu Komunii Świętej lub opluwanie albo rzucanie na nie nawozu lub zanieczyszczeń, strzelanie do nich²⁴. Ponadto w sformułowaniu „*quamlibet actionem Sacras Species voluntarie et graviter despicientem*” należałoby uwzględnić także sytuacje, w których Najświętszy Sakrament wystawiony

²¹ J. SYRYJCZYK, *Profanacja Eucharystii według karnego ustawodawstwa kanonicznego i polskiego prawa karnego*, „Prawo Kanoniczne” 29 (1986) nr 3-4, s. 197-198.

²² Por. A. CALABRESE, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 274; B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 335-336; J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 50-51; G. URRU, *Punire per salvare. Il sistema penale nella Chiesa*, Roma 2002, s. 198.

²³ Por. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS, *Responsio ad propositum dubium*, 4 iunii 1999, „Communicationes” 31/1 (1999), s. 38.

²⁴ Wymienione działania, w myśl ścisłej interpretacji słowa „porzucać”, nie mogły być do roku 1999 podciągane pod pojęcie przestępstwa profanacji Najświętszego Sakramentu, a jedynie mogły zostać zakwalifikowane jako przestępstwa profanacji w myśl kan. 1376 KPK/1983. Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 49.

do adoracji będzie przedmiotem obelg lub zniewagi²⁵. Jest oczywiste, że we wszystkich przywołanych działaniach należy domniemywać złośliwość i świętokradztwo. Nie popełnia natomiast przestępstwa złodziej puszki, w której przechowywane są postacie konsekrowane, jeśli składa najpierw Hostie konsekrowane na ołtarzu lub wewnątrz tabernakulum, a więc w miejscach, które są konsekrowane i właściwe do deponowania postaci konsekrowanych. Popełni jednak przestępstwo profanacji złodziej, który kradnąc wartościowy kielich, rozlewa po ziemi lub w innym nieodpowiednim miejscu wino konsekrowane. Nie popełnia natomiast przestępstwa, jeżeli przelewa wino konsekrowane do innego pojemnika, na przykład do szklanki i stawia ją na ołtarzu²⁶.

Podsumowując, należy zaznaczyć, że o przestępstwie profanacji postaci konsekrowanych można mówić dopiero wtedy, kiedy podjęte czynności zabierania, przechowywania czy też porzucania będą dotyczyć postaci konsekrowanych, bo tylko w nich wiara katolicka dostrzega rzeczywistość, prawdziwą i substancjalną obecność Ciała i Krwi Jezusa Chrystusa²⁷. Aby uznać, że postacie są konsekrowane, wystarczy stwierdzić, że znajdują się w tabernakulum lub że są adorowane przez wiernych albo rozdawane im. Kto natomiast dokonuje profanacji postaci jeszcze nie konsekrowanych, wierząc, że zostały konsekrowane, popełnia grzech, ale nie przestępstwo. Przedmiotem profanacji mogą być jednocześnie obydwie

²⁵ PONTIFICIUM CONSILIIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS, *Tutela della Santissima Eucaristia*, „Communicationes” 31/1 (1999), s. 40. Zob. także D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 40.

²⁶ Przypadek rozlania wina konsekrowanego należy raczej do hipotetycznych, ponieważ wino konsekrowane jest spożywane podczas Ofiary eucharystycznej, podczas której zostało konsekrowane, i dlatego też jest tutaj raczej mało prawdopodobne jakieś wykroczenie. Mogłoby się jednakże wydarzyć, że na przykład jakiś kapłan koncelebrujący podczas Mszy Świętej lub jakiś świecki w celebracjach, w których otrzymują kielich z Krwią Pańską, również świeccy, pijąc Krew, rozpryskują ją na ziemię.

²⁷ Do zaistnienia przestępstwa nie jest konieczne, aby taka wiara istniała po stronie osoby je popełniającej. Wystarczy, aby sprawca wiedział, że ma do czynienia z postaciami konsekrowanymi, albo jeszcze lepiej, aby wiedział, jaka jest wiara Kościoła w tej materii. Oczywiście niezależnie od tego, czy sprawca jest wierzący czy też nie, musi jednak spełniać kryteria podlegania ustawom czysto kościelnym (kan. 1 i 11). Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 40.

postacie, a więc chleb i wino, ale należy pamiętać, że z przestępstwem będziemy mieli do czynienia również i wtedy, kiedy profanacji ulegnie tylko jedna z tych postaci²⁸. Ponadto należy zwrócić uwagę na fakt, że chociaż tylko w przypadku zabierania i porzucania wyraźnie mówi się o świętokradczym celu działania – *in sacrilegum finem*, to jednak taka celowość działania musi być obecna także w trzeciej z form, czyli w porzucaniu. Tak więc do istotnych znamion omawianego przestępstwa należy zaliczyć cel świętokradczy działania niezależnie od tego, czy faktycznie dojdzie do sprofanowania postaci konsekrowanych²⁹.

Usiłowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej

Drugie z przestępstw przeciwko Najświętszej Eucharystii, jakie zostało zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary w Normach *De delictis reservatis* z 2010 roku, to usiłowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej³⁰. Jest ono uznane za przestępstwo w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku³¹, brakuje natomiast analogicznej normy w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku³². Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku omawianą formę przestępstwa ujmowały łącznie z przestępstwem symulowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej³³. Jedyna zmiana, jaka została wprowadzona przez nowe

²⁸ Por. tamże, s. 39.

²⁹ Por. A. D'AURIA, *L'imputabilità nel diritto penale canonico*, Roma 1997, s. 87-88. Zob. także: J. SYRJZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 51; TENŻE, *Sankcje w Kościele. Część ogólna, komentarz*, Warszawa 2008, s. 115.

³⁰ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3: „§ 1, n. 2° *attentatio liturgicae eucharistici Sacrificii actionis, de qua in can. 1378 §2 n. 1 Codicis Iuris Canonici*”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata ...*, dz. cyt., s. 53-54; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 120-123.

³¹ KPK/1983, kan. 1378 §2; 1379.

³² Jest tutaj jedynie mowa ogólnie o symulacji sakramentów. Por. KKKW/1990, kan. 1443.

³³ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 786. Zob. G. NÚÑEZ, *La competencia penal...*, dz. cyt., s. 372-374; D. BOREK, *Ordynariusz a <Delicta Graviora>...*, dz. cyt., s. 106-110.

normy w omawianej materii, polega na ujęciu w oddzielne paragrafy przestępstwa usiłowania (o którym w kan. 1378 § 2, n. 1 KPK/1983) i symulowania (o którym w kan. 1379 KPK/1983 i w kan. 1443 KKKW/1990). W myśl obowiązującego prawa jest działaniem niedozwolonym i zarazem karalnym sprawowanie czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej przez osobę do tego niezdolną.

Przedmiotem usiłowania, o którym obecnie mowa, jest liturgiczna czynność Ofiary eucharystycznej. W sensie ścisłym liturgiczna czynność Ofiary eucharystycznej oznacza tę część Mszy Świętej, która ma miejsce od prefacji do *Ojcze nasz*³⁴. Mając na uwadze zasadę ścisłej interpretacji ustaw karnych (kan. 18), do zaistnienia przestępstwa nie należałoby wymagać, aby została odprawiona cała Msza Święta, lecz przynajmniej jej istotna część, czyli modlitwa eucharystyczna³⁵. Za taką interpretacją przemawia również to, że w instrukcji *O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii* zostało wyraźnie stwierdzone, że odmawianie modlitwy eucharystycznej jest zastrzeżone dla kapłana na mocy jego święceń³⁶. W związku z powyższym nie będzie wystarczające do powstania przestępstwa, o którym mowa, podjęcie przez osobę tylko takich czynności Mszy Świętej, jak założenie szat liturgicznych, wyjście do ołtarza, zapowiedzenie liturgii mszalnej czy też wykonanie innych ceremonii związanych z Mszą Świętą, jednakże bez podjęcia liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej³⁷. Podsumowując, należy

³⁴ Zob. KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Nowe Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Poznań 1986, n. 28, 72-89, s. 20, 34-40.

³⁵ V. DE PAOLIS, D. CITO, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico, Libro VI*, Roma 2000, s. 329. Por. także R. BOTTA, *La norma penale...*, dz. cyt., s. 204.

³⁶ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Instrukcja O zachowaniu i unikaniu...*, dz. cyt., art. 52.

³⁷ J. Syryjczyk, komentując kan. 1378 § 2, n. 1, stwierdza, że usiłuje odprawić Mszę Świętą ten, kto wykonuje wszystkie czynności liturgii mszalnej albo tylko niektóre z nich, np. przywdzianie szat liturgicznych, wyjście do ołtarza, zapowiedzenie liturgii. Jak zauważa wspomniany autor, istotny byłby tutaj zamiar wprowadzenia w błąd, a bez znaczenia natomiast jest to, czy rzeczywiście zostały odmówione przepisane modlitwy oraz wypowiedziane słowa konsekracji. Przestępstwo miałoby się dokonać już w momencie rozpoczęcia odprawiania Mszy Świętej niezależnie od tego, czy została zakończona czy też nie. Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 103-104.

stwierdzić, że omawiane przestępstwo będzie miało miejsce zarówno wtedy, kiedy zostaną w całości wykonane obrzędy Mszy Świętej, jak i wtedy, kiedy zostaną wykonane przynajmniej gesty oraz słowa liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej. Przestępstwo usiłowania sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej może mieć bowiem miejsce także w trakcie prawdziwej celebracji, a mianowicie w czasie koncelebry. Przestępstwa dopuszczają się w takim przypadku współkoncelebrujący niebędący prawdziwymi kapłanami, a wykonujący czynność liturgiczną Ofiary eucharystycznej³⁸.

Zgodnie z paragrafem 1 kan. 900 KPK/1983 osobą mogącą ważne sprawować sakrament Eucharystii jest jedynie ważne wyświęcony kapłan³⁹. Wszyscy inni członkowie Kościoła, tzn. diakoni przygotowujący się do kapłaństwa i diakoni permanentni, jak również osoby konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych, ale niebędące kapłanami, oraz wierni świeccy są niezdolni z prawa boskiego do sprawowania czynności liturgicznej Ofiary eucharystycznej. Gdyby zatem osoba niebędąca kapłanem sprawowała liturgiczną czynność Ofiary eucharystycznej, mielibyśmy do czynienia jedynie z usiłowaniem tejże czynności, ponieważ byłaby dokonana przez osobą niezdolną do jej sprawowania.

Powodów, aby usiłować sprawować liturgiczną czynność Ofiary eucharystycznej, może być wiele. Może to być wynik pewnych patologicznych zachowań o charakterze mistycznym, np. sprawowanie Mszy Świętej przez kogoś przekonanego o tym, że jest kapłanem. Inny powód to działanie na podstawie opinii, według której polecenie Chrystusa o ustanowieniu i sprawowaniu Eucharystii odnosi się do wszystkich ochrzczono-

³⁸ Zob. tamże, s. 104.

³⁹ Warto w tym miejscu przypomnieć, że zgodnie z kan. 1024 KPK/1983 ważne święcenia kapłańskie może przyjąć jedynie mężczyzna ochrzczony. Absolutną niezdolność kobiet do przyjęcia święceń kapłańskich potwierdził papież Jan Paweł II w Liście apostolskim *Ordinatio Sacerdotalis* z 22 maja 1994 roku, w którym wyraźnie stwierdził, iż Kościół nie posiada takiej władzy, aby kobiety dopuścić do święceń kapłańskich. Por. JAN PAWEŁ II, List apostolski *Ordinatio Sacerdotalis*, 22 maja 1994, „L'Osservatore Romano” 8 (1994), s. 7-8. Zob. także SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Declaratio Circa quaestionem admissionis mulierum ad sacerdotium ministeriale Inter insigniores*, 15 octobris 1976, AAS 69 (1977), s. 98-116.

nych. Bywa też, że usiłują sprawować liturgiczną czynność Ofiary eucharystycznej kobiety występujące przeciw nauce Kościoła w kwestii dopuszczania kobiet do święceń kapłańskich⁴⁰. Nie będzie natomiast przestępstwem w omawianym znaczeniu wykonywanie wspomnianej czynności przez aktora czy też przez diakona uczącego się odprawiania Mszy Świętej przed przyjęciem święceń. Tak więc w przypadku przestępstwa, o którym mowa w art. 3 § 1, n. 2 Norm z 2010 roku oraz w KPK/1978 § 2 n. 1, są to właściwie wszystkie sytuacje, w jakich osoby nieposiadające wymaganej władzy święceń uzurpują sobie świadomie i dobrowolnie władzę sprawowania Najświętszej Eucharystii.

Symulowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej

Trzecie z przestępstw związanych z Najświętszą Eucharystią, jakie zostało zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary w nowych normach, to symulowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej⁴¹. Przestępstwo to jest rozważane zarówno w kan.1379 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku⁴², jak i w kan. 1443 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku⁴³. Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku ujmowały to przestępstwo łącznie z przestępstwem usiłowania sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej⁴⁴.

⁴⁰ Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 42.

⁴¹ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3: „§ 1, n. 3 *simulatio liturgicae eucharistici Sacrificii actionis, de qua in can. 1379 Codicis Iuris Canonici et in can. 1443 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium*”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata...*, dz. cyt., s. 54-55; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 123-127.

⁴² KPK/1983, kan. 1379. Należy także zaznaczyć, że powyższe przestępstwo pociąga za sobą również nieprawidłowość do przyjęcia święceń, od której może dyspensować ordynariusz (KPK/1983, kan. 1041 n. 6; 1047 § 4).

⁴³ KKKW/1990, kan. 1443.

⁴⁴ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 786. Zob. G. NÚÑEZ, *La competencia penal...*, dz. cyt., s. 372-374; D. BOREK, *Ordynariusz a <Delicta Graviora>...*, dz. cyt., s. 106-110.

Należy zwrócić uwagę na to, że cytowane kanony mówią o symulowaniu jakiegokolwiek sakramentu, a zatem chrztu⁴⁵, bierzmowania⁴⁶, Eucharystii, pokuty, namaszczenia chorych⁴⁷, kapłaństwa i małżeństwa⁴⁸. Oczywiście wyłączone są tutaj pozostałe akty kultu, takie jak poświęcenie czy błogosławieństwo⁴⁹. Spośród różnych możliwych form przestępstw przewidywanych w kan. 1379 KPK/1983 oraz w kan. 1443 KKKW/1990 do katalogu przestępstw zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary została włączona jedynie symulacja sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej oraz, o czym będzie mowa później, symulacja absolucji sakramentalnej i święceń kapłańskich.

Po pierwsze do zaistnienia omawianej formy przestępstwa konieczne jest faktyczne wykonanie liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej⁵⁰. Należy zaznaczyć, że w odniesieniu do wspomnianego wymogu ma

⁴⁵ Symulowanie w przypadku sprawowania sakramentu chrztu może mieć miejsce albo w sytuacji wykluczenia woli czynienia tego, co czyni Kościół (kan. 861 § 2), albo w przypadku użycia płynów innych aniżeli woda (kan. 849), por. B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 396.

⁴⁶ Symulowanie sakramentu bierzmowania może mieć miejsce w przypadku świadomego udzielenia bierzmowania przez osobę pozbawioną *ipso iure* upoważnienia lub specjalnego udzielenia. Por. tamże, s. 396.

⁴⁷ Symulowanie sakramentu namaszczenia chorych może wystąpić w przypadku udzielenia sakramentu bez należytej intencji albo przez diakona lub osobę świecką. Por. tamże, s. 396.

⁴⁸ Symulowanie sakramentu małżeństwa może polegać na symulowaniu zgody małżeńskiej przez jednego lub obydwu nupturientów. Można sobie jednak zadać pytanie, czy rzeczywiście osoba, która pozytywnym aktem woli symuluje zgodę małżeńską, popełnia przestępstwo, o którym mowa w kan. 1379. Wydaje się bowiem mało prawdopodobne, aby takie działanie symulacyjne spełniało wymogi winy umyślnej, koniecznej do zaistnienia przestępstwa. Por. P. BARBERO, *Tutela della comunione ecclesiale e sanzioni canoniche*, Lugano 2011, s. 154; B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 397. Ponadto trudno przypisać sprawstwo tego przestępstwa kapłanowi asystującemu przy zawieraniu małżeństwa symulowanego. Por. A. G. URRU, *Punire per salvare...*, dz. cyt., s. 226.

⁴⁹ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 107.

⁵⁰ Jeden z autorów, komentując kan. 1379, uważa, że przestępstwo symulowania sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej miałoby miejsce także w przypadku świadomego udzielania Komunii Świętej komunikantami niekonsekwentnymi. Por. B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 396-397. Należy jednak podkreślić, że spośród różnych możliwych form symulacji sakramentu Eucharystii zawartych w dyspozycji kan. 1379 dla Kongregacji Nauki Wiary zostało zarezerwowane tylko jedno działanie polegające na wykonaniu liturgicznej Ofiary eucharystycznej. W omawianym przypadku dotyczyła Eucharystii jako celebracji, a nie Komunii Świętej.

zastosowanie to, co zostało powiedziane wcześniej odnośnie do uświelenia sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej.

Po drugie należy stwierdzić, że symulacja w ścisłym tego słowa znaczeniu ma miejsce wtedy, kiedy zostały podjęte wszystkie czynności zewnętrzne, które wymagane są na przykład do ważności jakiegoś sakramentu, ale ten pozostaje nieważny, ponieważ osoba, pomimo posiadania wymaganej zdolności⁵¹, nie ma jednak koniecznej intencji, to znaczy wewnętrznym aktem woli wyklucza udzielenie sakramentu⁵². Do zaistnienia symulacji w znaczeniu ścisłym jest zatem wymagane, aby czynność została wykonana w całości, ze wszystkimi swoimi istotnymi elementami, ale bez należytej dla danej czynności intencji. To właśnie brak wymaganej intencji jest istotnym elementem symulacji, powodującym nieważność wykonywanej czynności⁵³. W przypadku sakramentów ten zamiar, intencja są wymogiem prawa boskiego. Sprawujący sakrament musi mieć intencję czynienia tego, co czyni Kościół. Brak takiej intencji powoduje nieważność sakramentów, które nie mogą zostać uzdrowione nawet z upływem czasu⁵⁴. W przypadku przestępstwa symulacji sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej będziemy mieli do czynienia z kapłanem wykonującym wprawdzie liturgiczną czynność Ofiary eucharystycznej, ale niemającym odpowiedniej intencji – zamiaru ważnego sprawowania sakramentu Eucharystii⁵⁵. Wówczas kapłan z pełną świadomością

⁵¹ Będzie tutaj mowa o szafarzach danego sakramentu, a zatem o diakonach (np. w przypadku sakramentu chrztu), prezbiterach (np. w przypadku sakramentu namaszczenia chorych czy Eucharystii), biskupach (np. w przypadku sakramentu kapłaństwa czy Eucharystii), a także świeckich (np. w przypadku sakramentu małżeństwa). Por. A. CALABRESE, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 305.

⁵² Por. V. DE PAOLIS, D. CITO, *Le sanzioni nella Chiesa...*, dz. cyt., s. 333. Zob. także D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 42.

⁵³ Por. L. CHIAPPETTA, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, Roma 1994, s. 1145.

⁵⁴ W myśl zasady prawnej podanej przez prawnika rzymskiego Paulusa: *Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere* (D. 50, 17, 29). Por. V. DE PAOLIS, D. CITO, *Le sanzioni nella Chiesa...*, dz. cyt., s. 332.

⁵⁵ A. Calabrese zwraca uwagę na fakt, iż sprawowanie liturgicznych czynności Ofiary eucharystycznej przez kapłana podlegającego suspensie lub ekskomunikowanego albo też takiego, który utracił wiarę, nie jest symulacją – jest ważne, chociaż niegodziwe. Por. A. CALABRESE, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 301.

i wolnością wprowadza w błąd wiernych, że rzeczywiście sprawuje autentyczną Ofiarę eucharystyczną⁵⁶. Symulowanie sakramentu Eucharystii może być dokonane także poprzez świadome i dobrowolne – to znaczy z intencją dokonania konsekracji – użycie przez kapłana materii niewłaściwej dla tego sakramentu, np. hostii całkowicie pozbawionych glutenu albo płynów innych aniżeli wino⁵⁷. W tym ostatnim przypadku jednakże takie działanie mogłoby nosić znamiona przestępstwa usiłowania sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej (w znaczeniu usurpowania sobie władzy do konsekracji przy użyciu niewłaściwej materii) albo (co wydaje się w omawianym przypadku bardziej uzasadnione) symulacji rozumianej w potocznym znaczeniu⁵⁸.

Otóż, oprócz symulacji w znaczeniu ścisłym, w doktrynie mówi się także o symulacji w ujęciu tradycyjnym. Przez symulację w ujęciu tradycyjnym rozumie się także i te sytuacje, kiedy podmiot popełniający przestępstwo nie ma wymaganej zdolności, a jednak w sposób zamierzony dokonuje wszystkich czynności, jakie składają się na dany znak sakramentalny, wzbudzając w adresatach przekonanie o ważności sakra-

⁵⁶ Por. D. CRTO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 42.

⁵⁷ Oczywiście z wyjątkiem przypadków zgodnego z prawem użycia Hostii z małą ilością glutenu oraz moszczu. Dozwolone jest bowiem używanie hostii częściowo pozbawionych glutenu oraz takich, w których jest obecna ilość glutenu wystarczająca do otrzymania wypieku chleba bez dodatku substancji obcych i bez konieczności odwoływania się do metod, które zmieniłyby istotę chleba. Ponadto dopuszczalne jest także stosowanie moszczu, to znaczy soku winnego świeżego lub przechowywanego, zatrzymującego fermentację przez procesy, które nie zmieniają jego istoty (np. zamrożenie). Por. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze Episcopali circa l'uso del pane con poca quantità di glutine ed del mosto come materia eucaristica*, 24 lipca 2003, Prot. 89/78 – 17498. Por. także CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze Episcopali circa l'uso del pane con poca quantità di glutine ed del mosto come materia eucaristica*, 19 giugno 1995, „Notitiae” 31 (1995), s. 608-610; Notitiario CEI 16 (1995), s. 280-281; EV 14, 1694-1696; LE 5609. Zob. także D. G. ASTIGUETA, *Ultime modifiche al motu proprio delicta graviora*, w: Sz. ANZELM SZUROMI (red.), *Il quindicesimo anniversario dell'istituto di diritto canonico "Ad instar facultatis" dell'Università Cattolica Pázmány Péter*, Budapeszt 2011, s. 74.

⁵⁸ Mając na uwadze treść kan. 1378 § 2 n. 1, należy przyjąć, że usiłowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej dotyczy jedynie tych przypadków, kiedy usiłującym jest osoba niemająca święceń kapłańskich w stopniu prezbiteratu.

mentu⁵⁹. Należy jednak zaznaczyć, że symulacja sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej nie jest tym samym co usiłowanie teje czynności. Usiłuje sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej ten, kto nie mając wymaganej zdolności, uzurpuje sobie taką zdolność z pobudek, o których była mowa wcześniej. Natomiast dokonuje symulacji w sprawowaniu liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej, w omawianym tradycyjnym ujęciu, osoba niemająca wprawdzie wymaganej zdolności, ale też nieuzurpująca sobie do tego pretensji. Wprowadza innych w błąd na przykład z pobudek materialnych lub innych. Będzie tutaj mowa o osobach, które przykładowo w celach zbiórki pieniędzy czy też z innych pobudek udają kapłanów i dla uwiarygodnienia swojej pozycji sprawują liturgię eucharystyczną⁶⁰.

Symulacja sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej, jak się wydaje, może być zatem rozumiana zarówno w znaczeniu ścisłym, jak i w ujęciu tradycyjnym⁶¹. W związku z tym, gdyby liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej dokonała osoba niebędąca kapłanem, to, w zależności od motywów jej działania, mielibyśmy do czynienia albo z przestępstwem usiłowania teje czynności, albo właśnie z jej symulacją w szerokim znaczeniu.

Zakazane koncelebrewanie Ofiary eucharystycznej

Czwarte z przestępstw skierowanych przeciw Najświętszej Eucharystii należące do kategorii *delicta reservata* to koncelebracja Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich⁶². Przesz-

⁵⁹ Por. V. DE PAOLIS, D. CRITO, *Le sanzioni nella Chiesa...*, dz. cyt., s. 333.

⁶⁰ Por. tamże, s. 330.

⁶¹ Por. A. G. URRU, *Punire per salvare...*, dz. cyt., s. 225; D. G. ASTIGUETA, *Ultime modifiche al motu proprio...*, dz. cyt., s. 74.

⁶² Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3: „§ 1, n. 4 *vetita in can. 908 Codicis Iuris Canonici et in can. 702 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium eucharistici Sacrificii concelebratio, de qua in can. 1365 Codicis Iuris Canonici et in can. 1440 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium, una cum ministris communitatum ecclesiarum, qui successionem apostolicam non habent nec agnoscunt ordinationis sacerdotalis*

stwo to brane jest pod uwagę w ramach tzw. *vetita communicatio in sacris* zarówno w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku⁶³, jak i w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku⁶⁴. Normy *De graviore delictis* z 2001 roku zawierały tutaj podobną dyspozycję⁶⁵.

Omawiane przestępstwo wiąże się z tzw. *communicatio in sacris*, czyli z uczestnictwem w kulcie liturgicznym lub w sakramentach innego Kościoła bądź wspólnoty chrześcijańskiej⁶⁶. W Kodeksie prawa kanonicznego z 1917 roku czynna *communicatio in sacris* była przedmiotem całkowitego zakazu⁶⁷. Aktualny Kodeks prawa kanonicznego jest w tym względzie mniej rygorystyczny, albowiem w pewnych okolicznościach dopuszcza czynną *communicatio in sacris*⁶⁸. Takie nastawienie obecnego kodeksu jest zgodne z ekumeniczną linią II Soboru Watykańskiego, który w pewnych przypadkach zaleca *communicatio in sacris*⁶⁹, oczywiście z zachowaniem przepisów kościelnych⁷⁰. Należy jednak podkreślić, iż pomimo tej otwartości *communicatio in sacris* jest z zasady zakazana. Aktualny Kodeks prawa kanonicznego przypomina o tym w fundamentalnej zasadzie wyrażonej w kan. 844 § 1, według której katolicy szafarze

sacramentalem dignitatem". Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata contro la fede e contro i sacramenti...*, dz. cyt., s. 55-57; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 127-130.

⁶³ KPK/1983, kan. 1365; 908. Zob. także KPK/1983, kan. 844; 205.

⁶⁴ KKKW/1990, kan. 1440; 702.

⁶⁵ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 786. Zob. G. NÚÑEZ, *La competencia penal...*, dz. cyt., s. 374-375; D. BOREK, *Ordynariusz a <Delicta Graviora>...*, dz. cyt., s. 110-113.

⁶⁶ *Communicatio in sacris* należy odróżnić od *communicatio in spiritualibus*, które oznacza całokształt wzajemnych kontaktów duchowych między katolikami i innymi chrześcijanami, a zatem uczestnictwo w modlitwach, rzeczach i miejscach świętych oraz od *communicatio in profanis*, które natomiast oznacza współudział w rzeczach doczesnych. Por. T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. IV, Olsztyn 1990, s. 126.

⁶⁷ Por. KPK/1917, kan. 1258. Zob. także M. BAJCAR, *Delitti contro la religione e l'unità della Chiesa con particolare riferimento alla „Communicatio in sacris”, confronto tra il CIC 1983 e il CCEO 1990*, Roma 1998, s. 71-74.

⁶⁸ Por. KPK/1983, kan. 844.

⁶⁹ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (1964), 8.

⁷⁰ Por. V. DE PAOLIS, D. CITO, *Le sanzioni nella Chiesa...*, dz. cyt., s. 301-302.

udzielają godziwie sakramentów tylko wiernym katolikom, którzy też godziwie przyjmują je tylko od szafarzy katolickich, a także w przepisie zawartym w kan. 1365 przewidującym obowiązek ukarania sprawiedliwą karą winnego zakazanego uczestnictwa w rzeczach świętych.

Vetita communicatio in sacris, a więc zakazane uczestnictwo w rzeczach świętych, może przybierać różne formy. Są to: udzielanie sakramentów osobom, które nie przyjęły jeszcze sakramentu chrztu (KPK/1983, kan. 842 § 1); przyjmowanie przez wiernych Kościoła katolickiego bez spełnienia warunków stawianych przez KPK/1983 w kan. 844 § 2 sakramentów pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych od szafarzy niekatolickich Kościoła, w którym są ważne wspomniane sakramenty; udzielanie wspomnianych sakramentów przez szafarza katolickiego wiernym Kościołów wschodnich niekatolickich, gdyby oni sami o to nie prosili i nie byli odpowiednio dysponowani (KPK/1983, kan. 844 § 3); udzielanie przez szafarza katolickiego wspomnianych sakramentów pozostałym chrześcijanom niemającym pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, gdyby nie były spełnione wymagane warunki (KPK/1983, kan. 844 § 4); dopuszczenie niekatolika do pełnienia zadania chrzestnego (KPK/1983, kan. 874); zakaz koncelebrwania Eucharystii z kapłanami lub szafarzami niekatolickimi (KPK/1983, kan. 908); zakaz sprawowania Eucharystii w świątyni jakiegось Kościoła lub wspólnoty kościelnej niekatolickiej bez wyraźnej zgody ordynariusza miejsca (KPK/1983, kan. 933); pogrzeb kościelny niekatolika bez spełnienia warunków, o których mowa w KPK/1983, kan. 1183 § 3. Aktualny Kodeks prawa kanonicznego przewiduje zatem cały szereg sytuacji, w których *communicatio in sacris* jest zakazana, a ewentualne naruszenia tych zakazów będą skutkować popełnieniem przestępstwa, o którym mowa w kan. 1365.

Należy zaznaczyć, że spośród wcześniej wymienionych możliwych naruszeń w zakresie *vetita communicatio in sacris* dla Kongregacji Nauki Wiary zostały zarezerwowane wyłącznie te, które są związane ze sprawowaniem sakramentu Eucharystii w myśl KPK/1983 kan. 908 oraz w KKKW/1990 kan. 702, ale i tutaj z pewnym ograniczeniem. Otóż w kan. 908 ustawodawca zabrania katolickim kapłanom koncelebrwania Eucharystii z kapłanami lub szafarzami Kościołów lub wspólnot kościelnych niemających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim.

Podobnie stawia sprawę ustawodawca w Kodeksie dla Kościołów wschodnich w kan. 702. W myśl cytowanych kanonów przestępstwo polega na koncelebraniu Eucharystii przez kapłana katolickiego z kapłanem czy szafarzem jakiegokolwiek Kościoła czy wspólnoty kościelnej niemających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim. Ustawodawca wymaga zatem od współkoncelebransów pełnej wspólnoty kościelnej w myśl kan. 205 KPK/1983, w przeciwnym razie kapłan katolicki popełnia przestępstwo i powinien być ukarany zgodnie z kan. 1365 KPK/1983. Gdyby zatem zaistniała taka sytuacja, ordynariusz powinien podjąć przewidziane kroki.

Dla Kongregacji Nauki Wiary zostały zarezerwowane tylko takie sytuacje, w jakich kapłan katolicki koncelebruje Eucharystię z szafarzami jedynie tych wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich. W tej perspektywie owszem, będzie przestępstwem w myśl kan. 908 i 1365 KPK/1983 koncelebra Eucharystii szafarza katolickiego z szafarzem prawosławnym, takie przestępstwo jednak nie jest zarezerwowane dla Kongregacji⁷¹. W takim przypadku ordynariusz winien sam podjąć kroki zmierzające do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa.

Konsekracja postaci eucharystycznych *in sacrilegum finem*

Piąte i ostatnie przestępstwo z grupy dotyczących Najświętszej Eucharystii i zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary to konsekracja *in sacrilegum finem* jednej lub obydwu postaci w czasie eucharystycznej celebracji lub też poza nią⁷². Bezpośrednim źródłem takiego przepisu jest

⁷¹ Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 43. Zob. także V. DE PAOLIS, *Norme de gravioribus delictis...*, dz. cyt., s. 302-303.

⁷² Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3: „§ 2 *Congregationi pro Doctrina Fidei reservatur quoque delictum quod consistit in consecratione in sacrilegum finem unius materiae vel utriusque in eucharistica celebratione, aut extra eam*”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata contro la fede e contro i sacramenti...*, dz. cyt., s. 57-58; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 130-134.

kan. 927 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku⁷³, który z kolei prawie dosłownie przejął to, co w tej materii przewidywał kan. 817 Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 roku⁷⁴. Nie znajdujemy natomiast podobnego przepisu w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku. Należy ponadto zaznaczyć, że ani KPK/1983, ani KKKW/1990 nie zawierały wymienionego naruszenia w katalogu poszczególnych przestępstw. Normy z 2001 roku przewidywały z kolei omawianą formę przestępstwa, ale ujmowały ją nieco inaczej – jako konsekrację w celach świętokradczych jednej postaci bez drugiej w czasie celebracji eucharystycznej oraz jako konsekrację obydwu postaci, ale poza celebracją eucharystyczną⁷⁵.

Omawiane przestępstwo, jak to wynika z Norm *De delictis reservatis* z 2010 roku, przybiera jedną z dwóch form: po pierwsze może polegać na dokonaniu konsekracji *in sacrilegum finem* jednej postaci lub obydwu w czasie Eucharystycznej celebracji; po drugie – na dokonaniu konsekracji jednej postaci lub obydwu, zawsze *in sacrilegum finem*, ale poza sprawowaniem Eucharystii.

W związku z pierwszą formą przestępstwa należy stwierdzić, że podczas sprawowania Mszy Świętej powinno się dokonać konsekracji obydwu postaci, to jest chleba i wina. Wynika to z samego prawa boskie-

⁷³ Kanon 927 KPK/1983 jest wyrazem doktryny ogólnie przyjętej w tej materii. Por. V. DE PAOLIS, *Norme de gravioribus delictis...*, dz. cyt., s. 303. Wprawdzie obowiązujący Kodeks prawa kanonicznego nie przewiduje wprost kary za zachowanie niezgodne z tym, co się przewiduje w kan. 927, niemniej jednak w celu wymierzenia kary możemy się tutaj odwołać do kan. 1384 wspomnianego kodeksu. Otóż w kanonie tym czytamy: „Kto oprócz wypadków, o których w kan. 1378-1383, niezgodnie z prawem sprawuje zadanie kapłańskie lub inną świętą posługę, może być ukarany sprawiedliwą karą”. Za pomocą tego ogólnego przepisu Kościół zmierza do ukarania każdego niezgodnego z prawem wykonywania zadań kapłańskich lub posług świętych, które nie zostały wzięte pod uwagę w kan. 1378-1383. Bez wątplenia konsekracja *in sacrilegum finem* jednej i/lub obydwu postaci w czasie eucharystycznej celebracji lub też poza nią może być zakwalifikowana do przestępstw, które podlegają karze zgodnie z kan. 1384. Sankcja, jaką się tutaj przewiduje, to kara *ferendae sententiae* fakultatywna i nieokreślona, a zatem pozostawiona roztropnemu uznaniu ordynariusza albo też sędziego. Por. A. G. URRU, *Punire per salvare...*, dz. cyt., s. 232.

⁷⁴ KPK/1917, kan. 817.

⁷⁵ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 786. Zob. G. NÚÑEZ, *La competencia penal...*, dz. cyt., s. 375-376; D. BOREK, *Ordynariusz a <Delicta Graviora>...*, dz. cyt., s. 113-116.

go, ponieważ Chrystus podczas ostatniej wieczerzy ofiarował Bogu Ojcu Ciało i Krew swoją pod postaciami chleba i wina, tak też polecił czynić swoim apostołom i ich następcom, mówiąc: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22,9). Chrystus polecił zatem składać Jego Ofiarę pod dwiema postaciami i dlatego też kapłani nie mogą dokonywać konsekracji jednej tylko postaci czy to podczas Mszy Świętej, czy też poza nią⁷⁶. Nie będzie jednak przestępstwem dokonanie konsekracji tylko jednej postaci podczas Mszy Świętej w sytuacji, gdy kapłan zauważy dopiero po konsekracji lub nawet w czasie Komunii Świętej, że w kielichu ma nie wino, ale samą wodę. W takiej sytuacji zgodnie z zaleceniem, jakie znajdujemy we wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego, kapłan powinien usunąć wodę do jakiegoś naczynia, a następnie wlać do kielicha wino z wodą i dokonać konsekracji, wypowiadając słowa dotyczące konsekracji kielicha, nie ma natomiast obowiązku powtórnego konsekrowania chleba⁷⁷. W myśl kan. 927 niedopuszczalna jest zatem, oczywiście oprócz sytuacji wcześniej opisanej, konsekracja tylko jednej postaci czy to wina, czy chleba. Zakaz ten nie ulega zawieszeniu nawet w sytuacji ostatecznej konieczności. Ponadto zgodnie z nowymi dyspozycjami przestępstwem będzie także konsekracja obydwu postaci podczas Mszy świętej, ale w celu świętokradczym.

Podobnie nie godzi się nawet w sytuacji ostatecznej konieczności dokonywać konsekracji jednej albo obydwu postaci poza sprawowaniem Eucharystii. Powyższy zakaz wynika z faktu, że ostatnia wieczerza była doroczną wieczerzą paschalną obchodzoną według pewnego rytuału. Chrystus przemienił podczas niej chleb i wino w swoje Ciało i Krew w pewnym kontekście i dlatego dzisiaj Kościół pragnie, aby konsekracja dokonywała się jedynie w czasie obrzędów Mszy Świętej⁷⁸. Msza Święta ma i dzisiaj ściśle określoną strukturę, na którą oczywiście składają się

⁷⁶ M. PASTUSZKO, *Obrzędy i ceremonie sprawowania Eucharystii (kanony 923-930)*, „Prawo Kanoniczne” 36 (1993) nr 1-2, s. 101.

⁷⁷ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DISCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Nowe Ogólne Wprowadzenie do Mszału...*, dz. cyt., n. 324, s. 91.

⁷⁸ Por. M. PASTUSZKO, *Obrzędy i ceremonie sprawowania Eucharystii...*, dz. cyt., nr 1-2, s. 102.

dwie zasadnicze części – liturgia słowa i liturgia eucharystyczna, które są tak ściśle ze sobą złączone, że stanowią jeden akt kultu. Oprócz tego niektóre obrzędy rozpoczynają i kończą celebrację⁷⁹. Kanon 927 aktualnego kodeksu traktuje liturgię eucharystyczną w sposób całościowy, a to oznacza, że nie można swobodnie w niej przebierać, pomijając niektóre części. Niedopuszczalna jest zatem konsekracja jednej lub obydwu postaci eucharystycznych poza liturgią Mszy Świętej.

Biorąc pod uwagę przytoczone spostrzeżenia, należy stwierdzić, że w każdym z obydwu przewidzianych w nowych normach przypadków mamy do czynienia z bardzo poważnym zakazem, który nie dopuszcza wyjątków nawet w sytuacjach ostatecznej konieczności. Jakikolwiek wykroczenie będzie tutaj zawsze niegodziwe (*nefas est*). Należy jednak zaznaczyć, że przestępstwem zarezerwowanym dla Kongregacji są tylko te wykroczenia, które zostaną popełnione *in sacrilegum finem*, czyli z wyraźnym zamiarem świętokradczym⁸⁰. Cel świętokradczy może się wyrażać w tych samych motywach i działaniach, o których była mowa w przypadku przestępstwa profanacji postaci konsekrowanych. Konsekracja *in sacrilegum finem* jednej lub obydwu postaci w czasie Mszy Świętej czy też poza nią może być dokonywana po to, aby przeznaczyć postaci konsekrowane do aktów bezwstydných i bezbożnych, do celebracji czarnych mszy, rytów satanistycznych lub masońskich, magii, wróżbiarstwa lub innego rodzaju zabobonów⁸¹. Na uwagę zasługuje ponadto fakt, że autorem tego przestępstwa może być tylko kapłan ważnie wyświęcony. Należy przyjąć, że będzie on winny omawianego przestępstwa zarówno wtedy, kiedy sam dokona konsekracji i profanacji postaci konsekrowanych⁸², jak i wtedy, kiedy będzie jedynie świadomym autorem konsekracji postaci, które później zostaną sprofanowane przez kogoś innego.

⁷⁹ Por. KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DISCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Nowe Ogólne Wprowadzenie do Mszału...*, dz. cyt., n. 28, s. 20.

⁸⁰ B. E. FERME, *Graviora delicta: the apostolic letter M.P. sacramentorum sanctitatis tutela*, w: Z. SUCHECKI (red.), *Il processo penale canonico*, Roma 2003, s. 377.

⁸¹ A. CALABRESE, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 272-273.

⁸² Jak się wydaje, będzie tutaj miał miejsce realny zbieg przestępstw, o którym w kan. 1346. Zob. J. SYRYJCZYK, *Sankcje w Kościele...*, dz. cyt., s. 273-276.

Zgodnie z aktualnie przyjętym sformułowaniem nie ma znaczenia, czy konsekrowana będzie tylko jedna czy obydwie postaci w czasie celebracji eucharystycznej czy też poza nią, istotny jest natomiast świętokradczy charakter takiej konsekracji⁸³. Aktualne sformułowanie wydaje się bardziej precyzyjne, co pozwala uniknąć ewentualnych trudności interpretacyjnych, jakie można było napotkać w odniesieniu do poprzedniej wersji⁸⁴.

Zakończenie

W dzisiejszym Kościele coraz wyraźniej dostrzega się potrzebę ponownego odkrywania prawa karnego oraz konieczność częstszego i bardziej adekwatnego aplikowania tego działu prawa kanonicznego właśnie ze względu na wartości, na których strażą stoi.

To odkrywanie aktualności kościelnej władzy karania odbywa się niestety w przykrym kontekście poważnych naruszeń dyscypliny kościelnej nie tylko w materii obyczajów, ale także – jak się okazuje – w materii sakramentów. Szczególną rolę w karnej ochronie sakramentów odgrywają obecnie Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku. W części poświęconej normom substancjalnym bazują one wprawdzie na tym, co zostało wprowadzone w Normach *De gravioribus delictis* z 2001 roku, niemniej jednak w tym, co się odnosi do poszczególnych przestępstw przeciw sakramentom, wprowadzają istotne zmiany i innowacje. Należy stwierdzić, że zarówno zachowanie dotychczasowych dyspozycji w materii *delicta graviora*, jak i wprowadzenie tutaj pewnych zmian i innowacji świadczy o tym, że Kościół z wielką troską podchodzi do kwestii ochrony sakramentów. Z drugiej jednak strony, co może być bardzo niepokojące, konieczność aktualizacji norm dotyczących ochrony sakramentów – w sposób szczególnie Eucharystii – wskazuje na zdarzające się stosunkowo często naruszenia w związku ze sprawowaniem sakramentów.

⁸³ D. G. ASTIGUETA, *Ultime modifiche al motu proprio...*, dz. cyt., s. 75. Por. także TENZE, *La consagración con fin sacrílego: la intención del ministro*, „Periodica” 98 (2009), s. 33-80.

⁸⁴ Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 39, 43.

W kontekście możliwych naruszeń w tym, co się odnosi do godziwego i/lub ważnego sprawowania sakramentu Eucharystii, istotne znaczenie ma zatem znajomość oraz właściwa wykładnia istotnych znamion przestępstw przeciwko sakramentom przewidzianych w obecnie obowiązującym prawie karnym, szczególnie w odniesieniu do przestępstw należących aktualnie do kategorii *delicta reservata*. Stąd też konieczne jest także prowadzenie badań i analiz mających na celu nieustanne pogłębianie i upowszechnianie dyscypliny kościelnej w tak delikatnej i ważnej materii, jaką stanowi karna ochrona sakramentów. Dlatego pragnę wyrazić wdzięczność za zorganizowanie konferencji poświęconej kościelnej władzy karania w misji Kościoła oraz za zaproszenie mnie do wzięcia w niej udziału.

Sacramentorum sanctitatis tutela
in currently applicable Canon Penal Law
(Eucharist)

Pope John Paul II in the Motu Proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* on 30 April 2001 promulgated the norms concerning the gravest crimes reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith. Such an intervention of the Church, as the Pope explained, was required by the necessity to protect the sanctity of the sacraments, especially those of the Most Holy Sacrament and Sacrifice of the Eucharist and Sacrament of Penance, as well as the need to keep the purity of morality in regard to the sixth commandment of the Decalogue. The Church, driven by pastoral concern and keeping in mind the ultimate goal of any Church law, which should be *salus animarum*, intervenes to prevent any violation in such serious and delicate matter as the sacraments. The Congregation for the Doctrine of the Faith issued on 18 May 2001 a letter to the Ordinaries and Hierarchs of the Roman Catholic Church describing the new crimes reserved to the Congregation and the procedural norms to be followed in these cases. Nine years after the promulgation of *De gravioribus delictis* norms, the Congregation for the Doctrine of the Faith modified them, integrating and updating them in order to simplify the procedures, so that they could become more effective in solving contemporary problems. The modified norms concerning the

crimes reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith were presented to Pope Benedict XVI who approved of them on 21 May 2010 and ordered to promulgate them. *De delictis reservatis* norms of 2010 consist of two parts: the first one, *Normae substantiales*, from article 1 to 7, and the second one including articles 8-31. The first part describes the competence of the Congregation, the crimes belonging to the *delicta reservata* category, and the norms concerning the prescription of *actio criminalis* in case of *delicta reservata*. The latter part defines the procedures in case of *delicta reservata* for which the Congregation for the Doctrine of the Faith is the Supreme Apostolic Tribunal.

This article analyses only those of the crimes reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith which refer to the sacraments of the Eucharist. It should be stated that both existing and new norms concerning *delicta graviora* show great concern of the Church for the protection of the sacraments. On the other hand, which seems alarming, the necessity to update the norms protecting the sacraments indicates their relatively frequent violation. In the context of possible violations of dignified and valid administration of the sacraments, especially the Eucharist, the knowledge and right interpretation of the Church norms promulgated to protect these sacraments seem vital.

Key words: canonical delicts, delicts reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith, penal sanctions, protection of the sacraments, sacraments (Eucharist, Penance, Priestly Ordinations), The Norms *De delictis reservatis* of 2010

Bibliografia

- Astigueta D. G., *La consagración con fin sacrilego: la intención del ministro*, „Periodica” 98 (2009), s. 33-80.
- Astigueta D. G., *Ultime modifiche al motu proprio delicta graviora*, w: Sz. Anzelm Szuromi (red.), *Il quindicesimo anniversario dell'istituto di diritto canonico „Ad instar facultatis” dell'Università Cattolica Pázmány Péter*, Budapest 2011, s. 69-87.
- Bajcar M., *Delitti contro la religione e l'unità della Chiesa con particolare riferimento alla „Communicatio in sacris”, confronto tra il CIC 1983 e il CCEO 1990*, Roma 1998.
- Barbero P., *Tutela della comunione ecclesiale e sanzioni canoniche*, Lugano 2011.

- Borek D., *Ordynariusz a <Delicta Graviora> zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary*, „Prawo Kanoniczne” 47 (2004) nr 3-4, s. 99-128.
- Borek D., *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach De delictis reservatis z 2010 roku*, „Prawo Kanoniczne” 55 (2012) nr 4, s. 111-158.
- Botta R., *La norma penale nel diritto della Chiesa*, Bologna 2001.
- Calabrese A., *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996.
- Chiappetta L., *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, Roma 1994.
- Cito D., *Delicta graviora contro la fede e sacramenti*, w: *Questioni attuali di diritto penale canonico*, Studi Giuridici 96, Città del Vaticano 2012, s. 31-53.
- Cito D., *La probità morale nel sacerdozio ministeriale (il m.p. „sacramentorum sanctitatis tutela”)*, „Fidelium Iura” 13 (2003), s. 128-133.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Breve relazione circa le modifiche introdotte nelle Norme de gravioribus delictis riservate alla Congregazione per la Dottrina della Fede, 15 luglio 2010*, w: http://vatican.va/resources/index_it.htm (odczyt z dn. 1.12.2016 r.).
- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchyos inter esse habentes: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*, 18 maii 2001, AAS 93 (2001), s. 785-788, tłumaczenie polskie Listu Kongregacji Doktryny Wiary, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 68 (2001) nr 10, s. 415-417.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* (21.05.210), AAS 102 (2010), s. 419-434.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze Episcopali circa l'uso del pane con poca quantità di glutine ed del mosto come materia eucaristica*, 19 giugno 1995, „Notitiae” 31 (1995), s. 608-610; Notitiario CEI 16 (1995), s. 280-281; EV 14, 1694-1696; LE 5609.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze Episcopali circa l'uso del pane con poca quantità di glutine ed del mosto come materia eucaristica*, 24 lipca 2003, Prot. 89/78 – 17498.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, *Modificate le norme „de gravioribus delictis”: procedure più efficaci per contribuire alla chiarezza del diritto*, „L'Osservatore Romano”, 16 luglio 2010, s. 1, 4-5, 8.
- D'Auria A., *L'imputabilità nel diritto penale canonico*, Roma 1997.

- De Paolis V., Cito D., *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico, Libro VI*, Roma 2000.
- De Paolis V., *Norme de gravioribus delictis riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, „Periodica” 91 (2002), s. 273-312.
- Dezzuto C., *Delicta reservata contro la fede e contro i sacramenti*, w: *Quaderni di Ius Missionale* 3, a cura di Andrea D’Auria – Claudio Papale, *I delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, Roma 2014, s. 47-78.
- Ferme B. E., *Graviora delicta: the apostolic letter M.P. sacramentorum sanctitatis tutela*, w: Z. Suchecki (red.), *Il processo penale canonico*, Roma 2003, s. 365-382.
- Jan Paweł II, List apostolski *Ordinatio Sacerdotalis*, 22 maja 1994, „L’Osservatore Romano” 8 (1994), s. 7-9.
- Joannes Paulus II, Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur, *Sacramentorum sanctitatis tutela*, 30 aprilis 2001, AAS 93 (2001), s. 737-739.
- Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Instrukcja O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii*, Kraków 2004.
- Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Nowe Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Poznań 1986.
- Llobell J., *Il giusto processo penale nella Chiesa e gli interventi (recenti) della Santa Sede*, Archivio Giuridico vol. 96, fasc. 2-2012, s. 165-224.
- Núñez G., *La competencia penal de la Congregación para la Doctrina de la Fe. Comentario al m.p. Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, „Ius Canonicum” 53 (2003), s. 369-388.
- Pastuszko M., *Obrzędy i ceremonie sprawowania Eucharystii (kanony 923-930)*, „Prawo Kanoniczne” 36 (1993) nr 1-2, s. 69-130.
- Pawłuk T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. IV, Olsztyn 1990.
- Pighin B. F., *Diritto penale canonico*, Venezia 2008.
- Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Responsio ad propositum dubium*, 4 iunii 1999, „Communicationes” 31/1 (1999), s. 38.
- Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Tutela della Santissima Eucaristia*, „Communicationes” 31/1 (1999), s. 40.

- Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Declaratio Circa quaestionem admissionis mulierum ad sacerdotium ministeriale *Inter insigniores*, 15 octobris 1976, AAS 69 (1977), s. 98-116.
- Sciicluna Ch. J., *Procedura e prassi presso la Congregazione per la Dottrina della Fede ai Delicta Graviora*, w: D. Cito (red.), *Processo penale e tutela dei diritti nell'ordinamento canonico*, Milano 2005, s. 279-288.
- Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (1964).
- Stokłosa M., *Modyfikacje wprowadzone do tekstu Normae de gravioribus delictis*, „Prawo i Kościół” 3 (2011), s. 101-129.
- Suchecky Z., *Le privazioni e le proibizioni nel Codice di Diritto Canonico del 1983*, Città del Vaticano 2010.
- Syryjczyk J., *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Warszawa 2003.
- Syryjczyk J., *Profanacja Eucharystii według karnego ustawodawstwa kanonicznego i polskiego prawa karnego*, „Prawo Kanoniczne” 29 (1986) nr 3-4, s. 197-201.
- Syryjczyk J., *Sankcje w Kościele. Część ogólna, komentarz*, Warszawa 2008.
- Urru G., *Punire per salvare. Il sistema penale nella Chiesa*, Roma 2002.

O. dr hab. Dariusz Borek OCarm należy do prowincji pw. św. Józefa w Polsce Zakonu Braci Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel (karmelici). Od 2001 roku jest zatrudniony na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jest autorem różnych publikacji – monografii i artykułów – szczególnie z zakresu kanonicznego prawa karnego.